

Postbus 85980, 2508 CR Den Haag

Tweede Kamer der Staten Generaal
Binnenhof 4, postbus 2008
2500 AE 's-Gravenhage

Datum	02-12-2019
Onderwerp	Aanpak stikstofproblematiek
Behandeld door	Bert van den Berg

Geachte heer/mevrouw,

Uw Kamer heeft recent het wetsvoorstel *Regels voor de aanpak van de stikstofproblematiek in relatie tot natuur* (Spoedwet aanpak stikstof) ter behandeling toegestuurd gekregen. Deze week staat veelal in het teken hiervan. Het blijft van belang om van meet-af-aan de stikstofproblematiek integraal te benaderen, om zo te voorkomen dat we door het oplossen van het meest urgente probleem, andere problemen voortbrengen. Er ligt nu een kans om het dierenwelzijn in de veehouderij en de natuur mét het aanpakken van de stikstofproblematiek te verbeteren. Daartoe willen wij u enkele aandachtspunten meegeven vanuit het oogpunt van dierenwelzijn en diergezondheid:

1. Wij verzoeken u de minister te vragen alles in het werk te stellen om **weidegang bij Natura 2000-gebieden vergunning vrij te houden**. Weidegang is van groot belang voor het dierenwelzijn, vermindert ammoniak- en stikstofuitstoot, draagt bij aan kringlooplandbouw en kan bijdragen aan weidelandschappen rijk aan natuurwaarden.
2. Wij verzoeken u de minister te vragen de **randvoorwaarden** dat sturen op hoeveelheid en verteerbaarheid van eiwit in veevoer geen negatieve gevolgen mag hebben voor productiviteit, **diergezondheid, dierenwelzijn**, andere emissies en volksgezondheid **nader in te vullen**. Bijvoorbeeld met een afwegingskader, en maatregelen en evaluaties van maatregelen hierop te laten toetsen.
3. Wij verzoeken u de minister te vragen de werking van het wetsvoorstel niet te beperken tot de Natura 2000 gebieden maar **ook van toepassing te verklaren op het Natuurnetwerk**, dat van groot belang is voor het in stand houden van tal van leefgebieden van in het wild levende dieren en de natuurwaarden in de Natura 2000 gebieden.
4. Wij verzoeken u de minister te vragen nieuwe **maatregelen** in de eerste jaren minstens twee maal per jaar en in latere jaren jaarlijks te **evalueren**. Van de met spoed te nemen maatregelen, zoals het instellen van drempelwaarden en veevoermaatregelen, zijn het **gewenste effect op de stikstofdepositie en eventuele ongewenste neveneffecten op bijvoorbeeld het dierenwelzijn niet bekend**.
5. Wij hebben begrip voor de urgentie van dit probleem en een spoedige behandeling van deze wet. Tegelijkertijd verzoeken we u de minister te vragen de ontwerpen van de ministeriële regelingen die deze spoedwet mogelijk maken altijd met de meest betrokken stakeholders te bespreken, aan een publieksconsultatie via internet te onderwerpen en aan uw Kamer voor te leggen. De stikstofaanpak heeft grote maatschappelijke consequenties. Om hiervoor **draagvlak te creëren en ongewenste neveneffecten te voorkomen is het toch nodig een zorgvuldig proces van consultatie in te richten**, hetzij met een korte termijn.

Toelichting

Het is goed dat met dit wetvoorstel een juridische basis wordt gelegd om bij ministeriële regelingen en versnelde procedures de achteruitgang, het herstel en de bescherming van natuurwaarden in Natura 2000 gebieden aan te pakken. Graag lichten wij een tweetal van onze kanttekeningen zoals hierboven geplaatst, nader toe.

1. Maak een uitzondering voor weidegang bij het ontwerp van een stikstofregistratiesysteem

Het voorstel dat er een door de overheid bij te houden stikstofregistratiesysteem wordt ingesteld heeft mogelijk gevolgen voor weidegang. Het kan betekenen dat weiden (een activiteit die stikstof uitstoot in mindere mate dan andere systemen maar er is uitstoot) alleen toegestaan wordt als dit niet tot een grotere stikstofdepositie leidt, of dat deze stikstofdepositie door andere maatregelen, bijvoorbeeld veevoermaatregelen, wordt gecompenseerd. Eind dit jaar zal het Adviescollege Stikstofproblematiek (commissie Remkes) jaar met een nader advies te komen, o.a. over weidegang van melkvee. Doordat deze speedwet toeziet op het instellen van een stikstofregistratiesysteem is weidegang nu al relevant: weidegang rondom Natura-2000 gebieden moet mogelijk blijven.

Het is niet logisch en niet nodig dat weidegang in de buurt van Natura 2000-gebieden vanwege de stikstofproblematiek aan een vergunningplicht wordt gebonden. En wel om de volgende redenen:

- *Weidegang is van belang voor het dierenwelzijn* - Weidegang is van belang voor het welzijn en de gezondheid van het rundvee.¹
- *Weidegang vermindert ammoniak en stikstof* - Runderen plassen en poepen in de wei meestal niet op dezelfde plek. Ammoniak en stikstof ontstaan pas als mest en urine samenkomen. Dat is in de wei niet of nauwelijks het geval. Weiden van rundvee is dan ook juist een maatregel om de stikstofdepositie te verminderen.
- *Weidegang draagt bij aan de kringlooplandbouw* - De melkvee- en zuivelsector streven naar een grondgebondenheid van de melkveehouderij in 2025 van 65%. Dit draagt bij aan de kringloop van voer en mest.
- *Weidegang kan bijdragen aan natuur-rijke weidelandschappen* - Met hun graas- en mestgedrag kunnen koeien zorgen voor een rijke weidebiotoop vol insecten, weidebloemen en weidevogels zorgen.

Weidegang bij Natura 2000-gebieden vergunning plichtig maken ontmoedigt, het straft de positieve ontwikkeling die nu gaande is: na een dieptepunt van 63% in 2015, is de trend mede dankzij samenwerking in de Duurzame Zuivelketen de laatste jaren omgebogen tot een stijging van 70% in 2019 (Bron: Landbouwtellingen CBS). Gelet op vorengenoemde argumenten die voor weidegang spreken, in het bijzonder het argument dat weiden tot minder ammoniak en stikstof leidt, is het simpelweg niet uit te leggen om deze activiteit in een stikstofregistratie systeem vergunning plichtig te maken.

¹ Runderen horen, als hun gezondheid, het weer en de conditie van het land dit toelaten, buiten in een weide te lopen. Daar kunnen ze hun normale kuddegedrag en hun graasgedrag vertonen. Door de zachte, droge ondergrond hebben ze er veel minder last van klauwontstekingen, pootproblemen en druk-, slijt- en doorligplekken. Ze kunnen er, niet gehinderd door een ligbox, makkelijk en comfortabel gaan liggen in verschillende lighoudingen en gemakkelijk weer opstaan. Doordat de omgevingsdruk van bacteriën in de wei lager is, hebben koeien er ook minder last van uierontstekingen. Koeien met weidegang krijgen ook sterkere kalveren, hetgeen weer helpt het antibioticagebruik in de veehouderij terug te dringen. En de frisse buitenlucht en het direct zonlicht zijn gezond voor ze.

Voor de stalperiode kan verlaging van ammoniak en stikstof gezocht worden in technieken als mestkoeling, opvangen van mest en urine in water of een zuur om het uit de stal af te voeren, of het direct scheiden en uit de stal afvoeren van mest en urine. Het zou ongehoord en onaanvaardbaar zijn als rundvee als gevolg van het stikstofbeleid jaarrond op stal gehouden moet worden en deze stal voorzien moet worden van een luchtwasser. Het overheidsbeleid moet integraal zijn, gericht zijn op het zoveel mogelijk weiden van runderen. Weidegang hoort daarbij en is ook in het belang van het terugdringen van ammoniak en stikstof.

2. Stikstofuitstoot van de veehouderij via het veevoerspoor terugdringen

In de memorie van toelichting op de spoedwet wordt als randvoorwaarde bij het sturen op hoeveelheid eiwit en verteerbaarheid van eiwit in het veevoer gesteld dat dit geen negatieve gevolgen mag hebben voor productiviteit of gezondheid van het vee en ook niet voor dierenwelzijn, weidegang, andere emissies en volksgezondheid. Deze randvoorwaarde is verder niet ingevuld. Een afwegingskader dat naast fysieke gezondheid ook rekeninghoudt voeding gerelateerd gedrag en mentale gezondheid zou hier een oplossing voor kunnen zijn. Maatregelen en de evaluatie van maatregelen kunnen vervolgens op zo'n afwegingskader worden getoetst.

Daarbij kan men denken aan:

- Runderen: Grazen en herkauwen. Als dit niet of onvoldoende kan, leidt dit tot afwijkende gedragingen zoals tongrollen in de lucht en schijnherkauwen.
- Kippen: scharrelen en pikkend zoeken naar voedsel. Als dit niet of onvoldoende kan leidt dit o.a. tot verenpikken.
- Varkens: wroetend zoeken naar voedsel. Als dit niet of onvoldoende kan leidt dit tot o.a. staartbijten en bij zeugen die beperkt gevoerd worden tot afwijkende gedragingen als schijnherkauwen en stangbijten.

Dit zijn zaken die we kunnen voorkomen door ze als rand voorwaardelijk te beschouwen.

Zoals de commissie Remkes stelde, onderschrijven wij ook dat 'niet alles kan'. We moeten minder dieren, beter houden. Wat wel kan is dit probleem integraal aanpakken. Wij hopen dat u bovenstaande in overweging neemt bij de verdere behandeling van de spoedwet stikstof. Mocht u naar aanleiding van deze brief nog nadere toelichting wensen dan kunt u altijd contact opnemen via nelleke.hijmans@dierenbescherming.nl.

Met vriendelijke groet,
Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren,

Nelleke Hijmans
Lobbyist